

динара у недостатку позитивноправних прописа који би ово питање регулисали. Постоји, истина, Закон о регулисању предратних обавеза од 1946, али се он односи само на обавезе које су засноване пре рата а које тек сада треба извршити. У овом правном случају ствар стоји другачије. Странке су пре рата и засновале и извршиле своје уговорне обавезе тако да се поменути закон не може применити.

Врховни суд НР Србије сматра да идеја еквивалентности треба да се очува на тај начин што ће продавац, полазећи од претпоставке да је примио стварну прометну вредност непокретности у динарима бивше Југославије, вратити купцу, ако уговор о купопродаји буде поништен, новчану суму у динарима ФНРЈ равну прометној вредности спорне непокретности данас. Идеја еквивалентности могла би да се оствари и на други начин: анализом куповне моћи предратног и садашњег новца и утврђивањем суме која би имала да се врати као еквивалент примљеној суми. Ови начини остваривања идеје еквивалентности се разликују међу собом. Начин успостављања идеје еквивалентности који предлаже Врховни суд је прихватљивији. Он је приступачан, једноставан и правно дозвољен. Други начин је тежи и компликованији, јер захтева враћање у прошлост и преносење у ондашње прилике, а можда и правно неоправдан.

*Др. Живомир Ђорђевић*

## НЕКА ПИТАЊА О ПОЈМУ КОРИСТИ У КРИВИЧНОМ ПРАВУ

У једној досад необјављеној одлуци Врховног суда НР Србије К.ж. 916/55 од 22 јула 1955 наводи се да се под појмом користи кривичног дела злоупотребе службеног положаја или овлашћења из чл. 314 Кривичног законика подразумева „свака корист, а не само имовинска, јер закон ту корист и не ограничава само на имовинску”.

Како у нашем Кривичном законнику осим овога дела постоје још и кривична дела из чл. 156, ст. 2, 296, 315, 324, 325 и 326, која такође садрже израз „корист” и како се законодавац није изрично изјаснио шта сматра под овим изразом, то се поводом поменутог схватања Врховног суда поставља пре свега питање: шта се подразумева као корист у смислу наведених дела и шта је то „свака корист”. А затим, како и на основу чега се одређује појам користи код ових дела.

1. У одговору на ова питања може се навести да се појам користи у теорији различито дефинише, али се углавном као корист у кривичноправном смислу може да означи сваки повољнији положај или стање једног лица, било имовинске и уопште материјалне или идеалне природе.(1)

(1) Schönke-Schröder: Strafgesetzbuch, Kommentar, 7. Aufl. München-Berlin, 1954, S. 750, као корист сматрају сваки повољнији положај личних

да се закључи да се под појмом користи код ових дела подразумева не само корист имовинске, већ уопште материјалне или нематеријалне природе, кад се у самом закону израз корист не ограничава само на имовинску корист, као што је то случај код других кривичних дела, као на пример, из чл. 217, ст. 2, 229, ст. 2, 233, 260 и др., код којих се услед тога не може ни поставити питање о некој другој врсти користи.

Из овога се даље види да се под „сваком користи“ код ових дела подразумевају поменуће врсте користи.

2. Са одређивањем појединих врста користи које овај појам обухвата, није још све решено. Даље се поставља питање на основу чега се нешто сматра као корист код наведених кривичних дела, односно који је критеријум за ово, како би се знало кад постоји корист у смислу ових дела.

Према субјективном схватању, односно „владајућем учењу“ (2) које појам користи схвата чисто субјективно, постојање користи се цени по томе да ли једно лице у питању ову осећа као извесно побољшање. Међутим, по објективном схватању које овај појам одређује чисто објективно, за постојање користи се тражи да је положај некога лица по објективној оцени побољшан.

Као и обично, тако су и овде разлике у погледу полазних тачака са којих се посматра један проблем, довеле до извесних разлика у његовом схватању. Тако се према субјективном схватању као корист означава не само имовинска или која друга врста користи, већ и пролазна уживања, чулне насладе и уопште све што за задо-

Прегледом садржине напред поменутих кривичних дела може вољење сујете, честољубља и др. може да служи.(3) Међутим, по објективном схватању као корист се сматра само „објективно мерљиво побољшање правног или економског положаја“ (4), односно „свако имовинско увећање како у правном тако и економском смислу“ (5).

Како су поменута схватања различите природе те доводе до различитих резултата, што је од значаја за саму квалификацију кривичних дела, настаје проблем по коме се погледу треба да одреди појам користи.

односа; а R. Frank: Das Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich, 16. Aufl., Tübingen, 1925, S. 123, сваки повољнији положај односа без ограничења на имовинску корист. Међутим, Др. Т. Живановић: Основи Кривичног права. Посебни део, II књ., св. 3, Београд, 1939, с. 45, не дефинише појам користи, али код кривичног дела подмићивања наводи, да је без значаја да ли је корист имовинске и уопште материјалне или идеалне природе.

(2) О овоме видети R. Frank: S. 123.

(3) Tako Meves: Verbrechen und Vergehen im Amte, in Fr. Holtzendorffs Handbuch des deutschen Strafrechts, Berlin, 1874, III B. S. 964; A. Simonson: Der Begriff des „Vorthails“ und seine Stellung in Deutschen Strafrechte, Berlin, 1889, S. 6—7, 83—95. Слично Fr. von Liszt: Lehrbuch des Deutschen Strafrechts, 24. Aufl. Berlin, 1922, S. 600, n. 11.

(4) R. Frank, S. 123.

(5) K. Binding: Lehrbuch des Gemeinen Deutschen Strafrechts, B. T. II, 2. Leipzig, 1905, S. 720, 869.

Ако би се овај појам одредио према субјективном схватању, онда би се доследно овоме као корист у смислу наведених дела, поред користи материјалне и идеалне природе, могла да сматрају још и пролазна уживања, чулне насладе и уопште све што за задовољење сујете, честољубља и др. може да служи.

Овакво схватање не би могло да се усвоји из више разлога. Пре свега, широко постављање појма користи довело би до великог проширења бића свих кривичних дела која исти садрже. Сем тога, ово не би било у складу са њиховом материјалном садржином, што се најбоље може да види код кривичних дела подмићивања. А затим, ако би се корист схватила у субјективном смислу, унела би се извесна неодређеност и произвољност у одређивању појединих кривичних дела, што не би требало да буде.

Међутим, ако би се с друге стране појам користи ценио у објективном смислу, онда би он већином био ограничен на имовинску корист, што би опет довело до знатног сужавања бића појединих кривичних дела, а нарочито кривичних дела злоупотребе службеног положаја, што такође не би одговарало њиховој садржини, нити реалном стању ствари.

Према овоме, ако се ма које од постојећих схватања доследно примени, може да дође до оправданих приговора. Кад тако стоји ствар, онда се појам користи не може да реши једноставно и на тај начин што би се прихватило једно од два супротна схватања пре него што се изврши оцена саме садржине појединих кривичних дела у вези са овим појмом и одреди које схватање најбоље одговара. А да се ово постигне има да се обаве потребна испитивања.

3. Испитијући појам користи код кривичног дела примања мита из чл. 325 Кривичног законика у вези са садржином овога дела, долази се до закључка, да корист овде означава у неком смислу извесну накнаду или награду за извршење једне службене радње (6), пошто се поменуто дело састоји у захтевању или примању поклона или какве друге користи од стране службеног лица, да у кругу свог службеног овлашћења изврши или неизврши извесну службену радњу. Ово може лепо да се види из саме формулације кривичног дела примања мита из чл. 325 Кривичног законика где се наводи: „Службено лице које захтева или прими поклон или какву другу корист... да... изврши... или да не изврши службену радњу...“ Сама реч да о томе јасно сведочи.

Према овоме, као корист у смислу кривичног дела примања мита може да се сматра оно што претставља извесну накнаду или награду за вршење или невршење извесне службене радње. Поменута се корист, како од стране самог даваоца тако и од стране слу-

(6) Др. Јанко Таховић: Кривично право, посебни део, Београд, 1953, с. 474; Др. Тома Живановић, с. 16; R. Garraud: *Traité théorique et pratique du droit pénal français*, Paris, 1922, T. IV, p. 387, 397.

жбеног лица као примаоца, сматра као неки еквивалент, као нека узајамна услуга за извесну одређену делатност службеног лица (7). Притом између такве услуге и користи не мора да постоји сразмерност (8), јер би захтев за овом водио до рестриктивног тумачења самога дела.

На основу овога, све оно што по себи не претставља такву накнаду (еквивалент), не би могло да се означи као корист у смислу овога дела. Тако, на пример, давање уобичајене напојнице разносачу поште, кондуктеру воза или трамваја, затим чашћавање чашом некога пића или цигаретом и томе слично, не може да се сматра као таква корист (9). Слично овоме, овде као корист не би могло да се сматра задовољавање ма какве жеље, као на пример, жеље за личном осветом, стварање или повећавање наклоности код неког лица или задовољавање какве жудње или страсти (10).

Све ово указује да се корист код кривичног дела примања мита цени углавном према објективном а не према субјективном схватању. Услед овога се у теорији од стране извесних аутора и захтева корист имовинске или уопште материјалне природе за постојање кривичног дела примања мита. Као корист код овога дела се сматра само оно што има извесну реалну вредност за свакога (11). Задовољење сујете, честољубља, неке страсти или жудње, очевидно нема такве вредности, па се зато и не сматра као корист у смислу овога дела.

О појму користи код кривичног дела давања мита из чл. 326 и противзаконитог посредовања из чл. 324 Кривичног законика неће се на овом месту посебно расправљати с обзиром да ова дела имају материјалне сличности са кривичним делом примања мита, па им је услед тога и сам појам користи сличан.

4. Оцењујући појам користи код кривичног дела злоупотребе службеног положаја или овлашћења из чл. 314 Кривичног законика у наведеном смислу, од значаја је да код овог дела службено лице само, без удела друге стране као код кривичног дела примања мита, искоришћава свој службени положај или овлашћење, прекорачује границе службеног овлашћења или не извршује службену дужност у намери да прибави за себе или другог какву корист или да нанесе другоме какву штету. Према овоме између користи и службене радње овде нема оног односа накнаде односно узајамне услуге, који постоји код кривичних дела подмићивања, нити се добијена корист од стране самог учиниоца или оштећеника сматра као неки екви-

(7) Birkmeyer: Bestechung, im vergleichende Darstellung des deutschen und Ausländischen Strafrechts, Berlin, 1906, Bes. T. IX, S. 333; D. Alkalay: Active und passive Bestechung, Inaug. diss. Pressburg, 1889, S. 39.

(8) Др. Т. Живановић, с. 17.

(9) Birkmeyer, S. 332—334 и D. Alkalay, S. 39

(10) Таховић, с. 474.

(11) Тако: D. Alkalay, S. 42 и Goldammer: Die Materialien zum Strafgesetzbuche für die Preussischen Staaten, Berlin, 1852, T. II, S. 671.

валенат за учињену службену радњу. Напротив, службено лице ту већином без знања и неког садејства оштећеног искоришћава свој службени положај или овлашћење да би прибавило за себе или другог какву корист. Отуда корист овде претставља уствари извесно задовољење користољубивих прохтева једног службеног лица, који могу бити веома различите природе почев од имовинске и уопште материјалне природе, па све до користи идеалне природе. Зато при оцени појма користи код овога дела треба да се пође и од намере учионица, од тога што је он сматрао као корист коју је хтео да прибави за себе или другог и ради које је злоупотребио свој службени положај или овлашћење. А све ово се одражава на сам појам користи, његову садржину и обим.

Према овоме, појам користи код кривичног дела злоупотребе је знатно шири него код кривичних дела подмићивања и при оцени истога долазе до израза поред објективног и субјективно схватање. Следствено овоме, као корист у смислу кривичног дела злоупотребе могло би да се сматра и задовољење неке жеље, жудње или страсти, под условом да су испуњене и остале претпоставке за постојање овог дела, што, међутим, није случај код кривичних дела подмићивања. У оваквим случајевима постојаће кривично дело злоупотребе а не кривично дело примања мита (12), иако би према односу странака пре могло да се говори о овоме делу.

На слично становиште изгледа да стоји и наша пракса, уколико би се на основу извесних примера уопште могао овакав закључак да донесе. Као карактеристичан пример за ово јесте случај једног спроводника возова који је према пресуди једног окружног суда, потврђеној пресудом Врховног суда АП Војводине Кж. 519/54, осуђен због кривичног дела злоупотребе из чл. 314 Кривичног законика, што је обећаваши једној путници да ће је спровести у пограничну зону и без дозволе, од ње затражио да с њом полно општи (13). Према овој пресуди, колико се то види из објављених података, захтевање нематеријалне користи (обљубе) од стране једног службеног лица да изврши службену радњу коју не би смео извршити, квалификовано је као кривично дело злоупотребе службеног положаја из чл. 314 а не као кривично дело примања (тражења) мита из чл 325 којим се у ствари инкриминише захтевање или примање какве користи од стране службеног лица. Поменути квалификација од стране наведених судова могла би да се схвати једино ако су, поред осталог, на ову биле од утицаја и природа користи која се захтева или прима. Вероватно је да би дотични спроводник возова био осуђен за кривично дело примања мита да је у датом случају био затражио од наведене путнице новац или какву другу корист материјалне природе да је спроведе без дозволе у пограничну зону.

(12) Тако сматра и Гољаков: Уголовное право, Москва, 1947, с. 253—254.

(13) Гласник Адвокатске коморе АП Војводине, 1955, бр. 4, с. 27.

5. Одређивање појма користи код кривичног дела повреде тајности писама из чл. 156, ст. 2, лажног претстављања из чл. 296 и кршења закона од стране судије из чл. 315 Кривичног законика, на овом месту неће се посебно обавити с обзиром да ова дела имају извесне материјалне сличности са кривичним делом злоупотребе службеног положаја из чл. 314 (нарочито дела из чл. 156 и 315), па им је отуда и сам појам користи сличан.

6. На основу обављеног испитивања може да се закључи, да је за оцену појма користи код кривичних дела: противзаконитог посредовања из чл. 324, примања мита из чл. 325 и давања мита из чл. 326 претежније објективно схватање од субјективног, па се постојање користи код ових дела углавном цени према објективном критеријуму. Међутим, код кривичних дела: повреде тајности писама из чл. 156, ст. 2, лажног претстављања из чл. 296, злоупотребе службеног положаја или овлашћења из чл. 314 и кршења закона од стране судије из чл. 315, поред објективног мерила као основног, долази до израза и субјективно схватање, па се постојање користи код ових дела цени како према једном тако и према другом критеријуму.

Према овоме у нашем кривичном праву појам користи код појединих кривичних дела се одређује према једној мешовитој, објективно-субјективној методи, с обзиром на садржину самих дела. Овде можда лежи један од разлога што се Кривични законик није изрично изјаснио о појму користи, већ је ово питање препустио теорији и пракси.

*Милош Радовановић*